ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА БЕЗПЕКА 01.12.2025 | Ганна Шелест

Мир ... під контролем Росії?!

Нинішній «мирний план» – не про врегулювання, а про страхи Кремля та його прагнення контролювати Україну. Це – небезпечний прецедент.

Останні два тижні так званий мирний план з 28 пунктів щодо врегулювання російсько- української війни, що з'явився в медіа і обговорювався переговірними командами різних держав, прикував до себе максимальну увагу. Але від першого шоку і відчуття дежавю, оскільки багато пунктів перенесли нас у квітень 2022-го і перші ультиматуми Москви, а також аналізів того, чи є цей план російською спецопераційою, чи дійсно готувався американськими представниками, прийшов час подивитися на довгострокові наслідки самих пропозицій і деталі, які розкривають справжні страхи Москви.

Українська сторона вже звикла, що зазвичай російське бажання поновити перемовини або черговий «мирний» план з'являються напередодні введення нових обмежувальних заходів проти Росії, у сподіванні відкласти санкції США. Цього разу 28 пунктів також з'явилися на фоні розмов про введення Конгресом нових санкцій та запровадження жорстких обмежень проти двох найбільших енергетичних компаній «Лукойл» та «Роснефть». І хоча спочатку президент США не був прихильником цього методу тиску, постійні зволікання Кремля з перемир'ям та переговорами по суті додавали Трампу рішучості.

Зазвичай російське бажання поновити перемовини або черговий «мирний» план з'являються напередодні введення нових обмежувальних заходів проти Росії

Але занепокоєння Москви значно глибші. Незважаючи на переведення економіки на воєнні рейки, стимулювання економіки завдяки інвестиціям у військову галузь та чисельним соціальним виплатам, які вели до зміни соціально-економічної поведінки окремих регіонів, економісти вже визначають початок рецесії, зниження купівельної спроможності, поступове падіння в металургійному, банківському та інших секторах. Відсутність дешевих міжнародних

запозичень, іноземних інвестицій та новітніх технологій має свій невідворотній, хоча й не моментальний ефект. Тому абсолютно не дивно було знову побачити вимоги щодо «реінтеграції Росії до світової економіки та зняття санкцій», незважаючи на всі запевнення російської сторони, що санкції не працюють.

Ще більше здивувала вимога «повернення Росії до G8», впливового, але неформального форуму провідних економік світу. Москва неодноразово наголошувала на зростанні важливості таких об'єднань, як БРІКС, на противагу зменшенню практичної цінності і економічної ваги G7, називаючи останню – некорисною. Однак G8, як і присутність в інших міжнародних форматах або зустрічі на найвищому рівні є для очільника Кремля символічними, такими, що підтверджують статус і належність до кола великих держав. А саме великі держави повинні, на його думку, вирішувати долю світового порядку, коли на такі країни, як Україна, можна не зважати.

Другий блок «страхів» відноситься безпосередньо до безпекової сфери. Намагання обмежити чисельність українських збройних сил або типів озброєнь і їх використання є певним підтвердження їхньої ефективності, і показує, що у разі бажання продовжити війну або напасти на європейських партнерів саме Україна та досвід її збройних сил стануть важливим ресурсом для оборони. Зазвичай такі обмеження накладаються на країну-агресора у разі її програшу у війні. Існують випадки взаємних обмежень конфліктуючих сторін у результаті компромісного рішення. І навряд чи в історії знайдеться інший випадок односторонньої вимоги до жертви агресії скоротити свою обороноздатність. Але на це є відповідь, особливо щодо далекобійних ракет.

Питання міжнародного права і довготривалих наслідків, як для інших територій в Європі, так і в багатьох країнах світу, а також можливих претензій РФ до інших країн – членів ЄС чомусь ігноруються

Донедавна Україна майже повністю залежала від західних союзників у питаннях далекобійної зброї. Відповідно Москві вдавалося маніпулювати страхами ескалації та обіцянкою переговорів, щоб стримувати Вашингтон та європейських союзників від передачі Україні далекобійної зброї, або від надання дозволів на її використання по території РФ. З активними розробками ракет, зокрема «Нептун» та «Фламінго», прийшло розуміння, що за умов належного фінансування Україна вже має спроможності

для завдання ударів вглиб РФ, які будуть вдосконалюватися. А з власними ракетами навряд чи знадобиться і дозвіл від партнерів для вибору цілі. Так Москва втрачає один з важелів впливу.

Наступний страх – це страх перед відповідальністю за воєнні злочини, які російські військові та чиновники чинять під час агресії та окупації. Саме тому з'являється пункт: «Сторони отримають повну амністію за дії під час війни». І хоча більшість російських представників можуть вважати, що їхню провину ще потрібно довести, а в Європу, де їх можуть арештувати, вони й не надто прагнуть їздити, але не варто недооцінювати психологічний ефект. Для Росії наративи порівняння поточних подій із Другою світовою – Великою Вітчизняною війною – є вкрай важливими, в першу чергу у внутрішньополітичній комунікації. Російська риторика фактично малює картинку, де Україна повинна асоціюватися із віссю зла (нацистами), а росіяни при цьому – визволителі та нащадки тих, хто переміг, і сама війна ледь не визвольна. В цей наратив абсолютно не вписується факт міжнародного ордера на арешт лідера держави – президента Путіна і дитячого омбудсмана Львової-Бєлової. Можливість міжнародного трибуналу проти «переможців» та «визволителів» також суперечить створюваному міфу про російсько-українську війну.

Проте, незважаючи на ці страхи, так званий мирний план рясніє і відвертим повторенням традиційних вимог РФ щодо визнання окупації українських територій, виборів, членства в НАТО та загалом його розширення, потенційних розмов (які ведуться щонайменше з 2009 року) про нову архітектуру європейської безпеки тощо.

Можна отримати не справедливий мир, а фактичну перемогу Москви під соусом «компромісу»

Подальші дискусії, перемовини з американською стороною і навіть скорочення «плану» з 28 пунктів до 19 є лише частковою перемогою України. Проблема полягає в тому, що Росія продовжує контролювати дискурс навколо причин війни та можливих варіантів вирішення. Якщо навіть найбільший український союзник – США – дедалі частіше говорить про те, що Росія може захопити додаткові території або що Україна ніколи не поверне тимчасово окуповані території, то не так важливо, буде це визнано

де-юре чи де-факто у фінальні угоді. Замість того, щоб обговорювати, як Україна може повернути ці території, які засоби потрібні, щоб Росія не просувалася вперед, та як Москва повинна понести покарання за злочин агресії – ми допускаємо обговорення варіантів «винагороди» у вигляді її контролю за окупованими територіями або права впливати на майбутнє Північноатлантичного Альянсу.

Дивує, наскільки легко деякі європейські та американські експерти почали погоджуватися, що питання територіальних поступок України є чимось базовим і неминучим. Питання міжнародного права і довготривалих наслідків, як для інших територій в Європі, так і в багатьох країнах світу, а також можливих претензій РФ до інших країн – членів ЄС чомусь ігноруються. Так само і вимоги відмовитися від справедливого покарання агресора, зокрема й за військові злочини, або контроль над атомною станцією є небезпечними прецедентами для інших регіонів світу, які намагаються нормалізувати.

Схема російських вимог фактично залишається незмінною протягом останніх трьох років. Важливо розуміти, що незалежно від ситуації на полі бою її вимоги до мирного врегулювання будуть лише збільшуватися, а іноді ставати абсурдними, бо це відкриває можливості для торгу. За таких умов є високий ризик, що міжнародна спільнота зосередиться на реагуванні на другорядні вимоги, а РФ буде погоджуватися на «компроміс» – відмову від них заради збереження своїх основних пунктів. У такий спосіб можна отримати не справедливий мир, а фактичну перемогу Москви під соусом «компромісу».

Ганна Шелест
Київ

Ганна Шелест (Hanna Shelest) - к.політ.н., директорка безпекових програм Ради з питань зовнішньої політики "Українська призма", головна редакторка UA: Ukraine Analytica.